

Подпіснoв Д.
аспірант ФСП НТУУ «КПІ»
Науковий керівник:
Голосніченко І.П.

д.ю.н., професор ФСП НТУУ «КПІ»

ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ ПРАВА

З метою виокремлення ознак реалізації норм права слід навести низку сформульованих представниками правової науки визначень цього поняття:

- втілення приписів правових норм у конкретних діях суб'єктів шляхом правомірної поведінки, що не виходить за межі дозволеного законом, іншими нормативно-правовими актами [3, с.86];

- така поведінка суб'єктів права, в якій втілюються приписи правових норм (правомірна поведінка), практична діяльність людей по здійсненню прав і виконанню юридичних обов'язків [6, с.263];

- різноманітний процес практичного здійснення правових вимог у діяльності тих чи інших суб'єктів [8, с.210]

- втілення правових норм і принципів у правомірній поведінці суб'єктів права, у їх практичній діяльності [7, с.411].

Наведені формулювання дають загальне уявлення про суттєві ознаки реалізації норм права.

1. ***Визначається нормами права*** — оскільки реалізація є діяльністю, в ході якої у поведінці суб'єктів втілюються приписи норм права, виражені та закріплені законодавцем у відповідній формі, її специфіка в кожному конкретному випадку обумовлюється змістом самого нормативного матеріалу який включає в себе: дані про коло осіб, які узгоджуватимуть свої дії з приписами норми у сфері її регулювання; обсяг прав та обов'язків суб'єктів; просторово-часові межі, в яких протікатиме процес реалізації даної норми; характер нормативних вимог (дозвіл, зобов'язання, заборона); місце норми у правовій системі; форма вираження норми, її структура та рівень нормативності (низький — у спеціалізованих норм (принципах, дефініціях, деклараціях), високий — у звичайних норм). З огляду на те, що реалізація правових норм завжди передбачає наявність причинного зв'язку між юридичною регламентацією певних соціальних стосунків та набуттям ними впорядкованого стану, даний процес слід відрізнити від тих проявів людської поведінки, які хоча і узгоджуються з правовими приписами, але стимулюються різноманітними неюридичними чинниками (власними переконаннями особи, релігійними настановами, чинниками біологічного порядку), що діють в одному напрямі з нормами права [4, с.405]. Ця ознака виражає ***конкретно-юридичний вимір*** процесу реалізації.

2. *Є свідомою діяльністю*. Доцільно розкрити цю ознаку через такі аспекти:

1) *вольовий* — будучи виразом суспільної волі, право зі своїм основним та єдиним знаряддям (нормою) вривається, втручається не у світ фізичний, а у світ духовний, воно впливає на індивідуальну волю громадян і тільки через неї може віднайти собі дійсне втілення. [2, с.41]. Проте вольовий акт ні в якому разі не є “сліпим”, механічним, оскільки йому передують наступні аспекти;

2) *інтелектуальний* — ознайомлення зі змістом норми, її вимогами (тобто тим, що охоплюється попередньою ознакою реалізації норми права), їх засвоєнням, осмисленням та тлумаченням. Без такого відтворення змісту права у свідомості суб'єкта цілком неможливо, щоб право слугувало одним зі стимулів його поведінки, а, відтак, без цього не можна говорити і про покору праву чи відсутність покори [2, с.42]. На основі сказаного ми можемо зробити висновок про опосередкування процесу правореалізації *психологічною* складовою.

3. *Орієнтується на досягнення мети правової норми* — суб'єкт у процесі реалізації своїми діями втілює у життя ті суспільно-корисні цілі, які передбачав законодавець, коли закладав у нормі фундамент для настання певного політичного, економічного або соціального ефекту. Внаслідок цього реалізація права стає засобом досягнення і, водночас, перевірки відповідності юридичної практики та ідеалів законодавства [1, с.6]. Іншими словами відкривається новий вимір процесу реалізації — *ідеологічний*.

4. *Виступає критерієм соціальної цінності норми права* — процес реалізації норми виявляє ступінь її сприйняття, як безпосередніми суб'єктами реалізації, так і суспільством взагалі, за дієвий інструмент зміцнення законності, підтримки суспільної дисципліни, досягнення соціально-корисного ефекту. Право виступає в якості найвищої соціальної цінності, але лише тоді, коли його норми і принципи втілюються в життя, реалізуються у діях суб'єктів соціального спілкування [5, с.416]. Ця ознака виражає *аксіологічний* бік процесу реалізації.

5. *Виражається у правомірній поведінці суб'єкта* — реалізація норми права передбачає визнання особою пріоритету її приписів (втілених у них інтересів суспільства та відповідних їм інтересів законодавця) над власними інтересами та прагненнями. З уведенням норми у дію (включенням її як інструменту упорядкування суспільних відносин до національної правової системи) вважається, що особа, наділена правами і обов'язками, приймає встановлені законодавцем “правила гри” і вибудовуватиме власну поведінку у межах цих правил, в руслі правомірності. Ця ознака розкриває *динамічні* якості процесу реалізації.

Отже, реалізацію норми права можна визначити як усвідомлену діяльність з втілення її приписів у правомірній поведінці суб'єкта з метою досягнення

соціально-корисного результату, передбаченого законодавцем, і виявлення соціальної цінності даної норми.

Список використаних джерел

1. Вопленко Н.Н. Реализация права: Учебное пособие. — Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 2001. — 48 с.
2. Гредескул Н.А. К учению об осуществлении права. — Харьков: “Типография Адольфа Дарре”, 1900. — 235 с.
3. Завадская Л.Н. Механизм реализации права. — М. : Наука, 1992. — 387 с.
4. Загальна теорія держави і права / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. — Харків: Право, 2009. — 584 с.
5. Нерсисянц В.С. Проблемы общей теории права и государства: Учебник для вузов, — М.: Норма, 2004. — 832 с.
6. Общая теория права: Учебник для юридических вузов / Под общ. ред. А.С. Пиголкина. — М.: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 1998. — 384 с.
7. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. — 2-ге видання. — К.: Алерта; КНТ; ПУЛ, 2010. — 520 с.
8. Теорія держави і права: Навч. посіб. / За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. — К.; Юрінком Інтер, 2003. — 368 с.